

Právní jednání

Pojem „ohledy slušnosti“ užitý v ustanovení § 591 písm. d) o. z. je nutné vykládat tak, že dlužníkem poskytnuté plnění musí vyhovovat těmto ohledům jak ve vztahu k nabyvateli plnění, tak i ve vztahu k dlužníkovi. Za plnění, kterým bylo vyhověno ohledům slušnosti vůči jiné osobě (nabyvateli plnění), by bylo možné považovat například poskytování „výživného“, byť by k tomu dlužník nebyl podle zákona povinen, za situace, kdy by nabyvatel plnění byl na tomto příjmu existenčně závislý. I v takovém případě však musí být plnění dlužníka přiměřené jeho majetkovým poměrům a nesmí podstatně snižovat hodnotu jeho majetku. Stejně tak plnění, kterým bylo ve smyslu ustanovení § 591 písm. d) o. z. vyhověno mravnímu závazku, musí být přiměřené majetkovým poměrům dlužníka, nesmí podstatně snižovat hodnotu jeho majetku a musí se jednat o takový mravní závazek, který převáží nad povinností dlužníka plnit svůj právní závazek vůči věřiteli a kterému je proto třeba dát přednost před právem věřitele na uspokojení jeho vykonatelné pohledávky.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 21 Cdo 867/2018-208, ze dne 9.10.2018)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně České spořitelny, a. s. se sídlem v P., proti žalované Z. M., zastoupené Mgr. O.M., advokátem se sídlem v P., o určení neúčinnosti právního jednání, vedené u Okresního soudu v Kutné Hoře pod sp. zn. 11 C 172/2016, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 11. října 2017 č. j. 26 Co 261/2017-175, tak, že rozsudek krajského soudu a rozsudek Okresního soudu v Kutné Hoře ze dne 18. dubna 2017 č. j. 11 C 172/2016-151 se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Kutné Hoře k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Žalobkyně se žalobou podanou u Okresního soudu v Kutné Hoře dne 9. 9. 2016 domáhala, aby bylo určeno, že je vůči ní neúčinná „dědická dohoda“ mezi žalovanou a dlužníkem J. M., kterou schválil Okresní soud v Kutné Hoře usnesením č. j. 24 D 107/2015-132, na základě které dlužník nenabývá z pozůstalosti ničeho a jeho „dědický díl připadnul žalované“. Žalobu zdůvodnila zejména tím, že s J. M. uzavřela dne 5. 4. 2005 smlouvu o úvěru ve výši 1 000 000 Kč s úrokem z úvěru ve výši 7,9 % p. a., že tento úvěr byl zcela vyčerpán, že v souladu se smlouvou byl dlužník povinen hradit splátky ve výši 9 750 Kč a že termín splatnosti úvěru byl určen do 16. 3. 2020. V souladu se smlouvou o úvěru uzavřela žalobkyně a ručitel V. M., téhož dne dohodu - prohlášení o ručitelském závazku, v níž ručitel prohlásil, že uspokojí banku, jestliže J. M. neuhradí řádně a včas pohledávku, jež bance vznikla. Protože úvěr nebyl hrazen řádně a včas, sepsala žalobkyně s J. M. a s ručitelem dne 29. 10. 2009 exekutorský zápis se svolením k nařízení a provedení exekuce s tím, že J. M. a ručitel se zavazují zaplatit závazek z titulu exekutorského zápisu společně a nerozdílně. Ručitel V. M. dne 28. 1. 2015 zemřel a usnesením č. j. 24 D 107/2015-132 byla v dědickém řízení schválena „dědická dohoda“ mezi žalovanou a J. M. s tím, že J. M. nenabývá z pozůstalosti ničeho. Žalobkyně má za to, že byla zkrácena na svých právech právním jednáním dlužníka, který „odmítl dědictví“, i když se jeho majetek měl zvýšit o „povinný podíl“ nepominutelného dědice ve výši nejméně 1/4 zákonného dědického podílu, přičemž aktiva dědictví činila 559 000 Kč a žalobkyně nemá informace o tom, že by se jeho zákonný díl jakkoliv snížil, nebyla-li by uzavřena „dědická dohoda“. Žalobkyně zároveň nemůže dosáhnout uspokojení své vykonatelné pohledávky z titulu exekutorského zápisu jinak, neboť tato pohledávka je vymáhána exekučně v řízení pod sp. zn. 085 Ex 9641/11 a dlužník nevlastní v České republice žádný majetek, ze kterého by se věřitel mohl uspokojit. Jelikož byla pohledávka žalobkyně uvedena v pasivech dědictví, musela s tím být žalovaná srozuměna.

Žalovaná zejména namítala, že předmětem dědictví byla aktiva ve výši 559 370,40 Kč a pasiva ve výši 558 773,07 Kč, že čistá hodnota pozůstalosti byla soudem stanovena na částku 597,33 Kč, že právě čistá hodnota pozůstalosti je rozhodující pro určení, o jakou částku se mohl zvětšit majetek J. M. jako dědice po V. M., a že pokud skutečně ke zkrácení došlo, jednalo se o zkrácení v naprosto zanedbatelné výši, které nemůže odůvodnit podání odpůrcí žaloby. Žalovaná je přesvědčena, že jednání J. M. nelze odporovat podle § 590 písm. d) [správně § 591 písm. d)] občanského zákoníku, neboť J. M. tímto právním jednáním vyhověl mravnímu závazku, který existoval mezi ním a jeho rodiči, kteří za něj hradili jeho dluhy. Důvodem vzniku mravního závazku J. M. vůči rodičům je podle názoru žalované především skutečnost, že manžel žalované a otec J. M. V. M. převzal ručení za dluh J. M. vůči žalobkyni a dal do zástavy své nemovitosti v k. ú. H., že v roce 2011 žalobkyně iniciovala nedobrovolnou dražbu těchto nemovitostí, a že tedy kvůli ručení za dluhy J. M. přišel V. M. o nemovitý majetek v hodnotě 490 000 Kč, což je samo o sobě dostatečným důvodem pro vznik mravního závazku J. M. vůči V. M. a žalované. Žalovaná a její manžel navíc zaplatili za J. M. na úhradu jeho dluhů 615 600 Kč společnosti EKOAGROBANKA, a. s. v likvidaci, 22 500 Kč J. M., 129 500 Kč J. H., 58 000 Kč společnosti Výtahy Brandýs a. s. a mnoho dalších dluhů. Uvedené skutečnosti podle názoru žalované dostatečně prokazují vznik morálního závazku J. M. vůči rodičům a plně ospravedlňují „vzdání se dědických práv“.

Okresní soud v Kutné Hoře rozsudkem ze dne 18. 4. 2017 č. j. 11 C 172/2016-151 žalobu zamítl a uložil žalobkyni povinnost zaplatit na náhradě nákladů řízení žalované 17 487 Kč k rukám advokáta Mgr. O.M. a České republice - Okresnímu soudu v Kutné Hoře 4 323 Kč. Soud prvního stupně vzal za prokázáno, že žalobkyně je věřitelkou J. M. (syna žalované) a má vůči němu vykonatelnou pohledávku, která dosud nebyla uhrazena, a to přesto, že exekuce byla nařízena již v roce 2011, z čehož je patrné, že pohledávku žalobkyně nelze uspokojit jinak. Dovodil, že tím, že J. M. uzavřel s žalovanou předmětnou „dědickou dohodu“ schválenou soudem, podle níž nenabývá z pozůstalosti ničeho, a nenabyl tak povinný díl dědice, který by mu jako synovi zůstavitele připadl v případě, že by „dědická dohoda“ nebyla uzavřena, přičemž součástí pozůstalosti byly mimo jiné nemovité věci, z nichž by J. M. jako nepominutelný dědic nabyl 1/30 pozemku, 1/6 pozemků ostatní plocha, 1/6 pozemku orná půda, 1/6 pozemku ovocný sad, 1/6 pozemků orná půda, vše v k. ú. a obci V., 1/6 pozemků orná půda, vše v k. ú. a obci K., 1/4 pozemku zastavěná plocha a nádvoří, jehož součástí je rodinný dům a 1/4 pozemku zahrada, se součástmi a příslušenstvím, vše v k. ú. J., obci C., zkrátil uspokojení vykonatelné pohledávky věřitele (žalobkyně), neboť tento majetek z majetkové dispozice J. M. ušel. J. M. tedy v posledních dvou letech (žaloba byla podána dne 9. 9. 2016) učinil bezúplatné právní jednání, které zkrátilo uspokojení vykonatelné pohledávky žalobkyně. To, že čistá hodnota pozůstalosti byla stanovena částkou 597,33 Kč a že součástí pasiv pozůstalosti je i pohledávka žalobkyně, není podle názoru soudu prvního stupně podstatné. Soud prvního stupně dále vycházel ze zjištění, že žalovaná věděla o tom, že žalobkyně má vůči jejímu synovi vykonatelnou pohledávku, za kterou ručil její zesnulý manžel, avšak že žalovaná a její manžel v období od 24. 11. 1998 do 21. 4. 2004 zaplatili za J. M. na úhradu jeho dluhů vůči společnosti EKOAGROBANKA, a. s. v likvidaci celkem 615 600 Kč z titulu smlouvy o úvěru ze dne 15. 3. 1995, že v období od 16. 5. 1997 do 25. 1. 2004 zaplatili za J. M. na úhradu jeho dluhů vůči J. M. celkem 22 500 Kč z titulu kupní smlouvy ze dne 24. 4. 1997, že v období od 21. 10. 1997 do 19. 5. 2004 zaplatili za J. M. na úhradu jeho dluhů vůči J. H. celkem 129 500 Kč z titulu vrácení kupní ceny zaplacené J. H. J. M. za koupi osobního automobilu, ke které nedošlo, že v období od 17. 6. 1998 do 23. 8. 2000 zaplatili za J. M. na úhradu jeho dluhů vůči společnosti Výtahy Brandýs a. s. celkem 58 000 Kč z titulu kupní ceny za dodávku výtahu, že za J. M. hradili novomanželskou půjčku u České spořitelny, a. s., že tedy v průběhu posledních 20 let hradili za svého syna J. M. dluhy různým věřitelům, a to v rádech statisíců, a že ještě za života V. M. byly kvůli pohledávce žalobkyně vůči J. M., za kterou zůstavitel V. M. ručil, vydraženy nemovité věci ve vlastnictví zůstavitele (nemovitosti v k. ú. H., obci V., okrese K.) v hodnotě 490 000 Kč. Soud prvního stupně odkázal na ustanovení § 591 písm. d) občanského zákoníku a dospěl k závěru, že v projednávané věci se jedná o typickou situaci, kdy uzavřením

„dědické dohody“ se žalovanou J. M. plnil svůj mravní závazek vůči žalované, své matce, že je logické, že uzavřel se svou matkou předmětnou „dědickou dohodu“, protože cítil mravní povinnost to udělat, a že z těchto důvodů se věřitel (žalobkyně) nemůže dovolat neúčinnosti bezúplatného právního jednání dlužníka.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 11. 10. 2017 č. j. 26 Co 261/2017-175 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a uložil žalobkyni povinnost zaplatit žalované na náhradě nákladů odvolacího řízení 1 800 Kč k rukám advokáta Mgr. Ondřeje Maliny. Uvedl, že neúčinnosti bezúplatného právního jednání dlužníka se věřitel může dovolat tehdy, pokud k němu došlo v posledních dvou letech, s výjimkami uvedenými v § 591 občanského zákoníku, a že výjimka se ve smyslu § 591 písm. d) občanského zákoníku uplatní i u plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti. Shodně se soudem prvního stupně dovodil, že v projednávané věci se jedná o běžnou rodinnou situaci, kdy se rodiče snaží pomoci svému, byť dospělému, dítěti vyrovnat jeho závazky, a že je pochopitelné, že ze skutečnosti, že rodiče na úhradu jeho dluhů od roku 1997 zaplatili částky v řádech statisíců korun a přišli o část svého nemovitého majetku, vyvozuje žalovaný (správně dlužník) pro sebe morální závazek vůči matce a že z toho důvodu „odmítl dědictví“, kterého by se mu dostalo v dědickém řízení po jeho otci V. M. Odvolací soud dospěl k závěru, že uzavřením „dědické dohody“ mezi žalovanou a J. M. dne 6. 5. 2016 schválené usnesením Okresního soudu v Kutné Hoře č. j. 24 D 107/2015-132 dostal dlužník svému morálnímu závazku vůči své matce, a že věřitel (žalobkyně) se tak nemůže dovolat neúčinnosti tohoto bezúplatného právního jednání.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání. Namítá, že z rozhodnutí odvolacího soudu vyplývá, že věc posoudil podle ustanovení § 591 písm. d) zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku, které podle názoru dovolatelky na předmětnou věc nedopadá. Dovolatelka má za to, že byla zkrácena na svých právech právním jednáním dlužníka, který „dědictví odmítl“, i když se jeho majetek měl zvýšit o „povinný podíl“ nepominutelného dědice podle zákonné domněnky v intencích občanského zákoníku. Uvedla, že dovolacím soudem nebyla vyřešena otázka, co se z povahy věci vyjadřuje pojmy „ohledy slušnosti“ a „splnění mravního závazku“ v intencích § 591 písm. d) občanského zákoníku a jakým výkladem by měly být tyto pojmy vykládány. Vytýká soudům, že pojem slušnost vykládaly v příliš širokém smyslu, že by tak bylo nutné dojít k závěru, že ve standardně fungující rodině by byl jakýkoliv převod nemovitosti na osobu blízkou projevem slušnosti a byl by tím zcela eliminován smysl a účel právní úpravy o neúčinnosti „právních úkonů“ bez přiměřeného protiplnění a bylo by nutné dojít k absurdnímu závěru, že převody majetku mezi osobami blízkými nelze v podstatě shledat neúčinnými; podle názoru soudů obou stupňů by se „mravním závazkem“ anebo „ohledy slušnosti“ daly vykládat téměř jakékoliv úkony ve vztahu rodičů a dětí učiněné ve prospěch jedné ze stran, a věřitelům by tak byla možnost domáhat se určení neúčinnosti právních úkonů dlužníků, které zcela zjevně vedly ke zkrácení věřitelů, značně ztížena (téměř znemožněna). Ohledy slušnosti ve vztahu k osobě dlužníka by podle mínění dovolatelky bylo možné shledat tehdy, pokud by přechod majetku z dlužníka na nabyvatele byl přiměřený majetkové situaci dlužníka, tj. nesnižoval by podstatně hodnotu dlužníkovu majetku (jeho aktiv). V projednávané věci se však uzavřením „dědické dohody“ výrazně snížila hodnota majetku J. M. Dovolatelka zdůraznila, že se zástavou své nemovité věci V. M. souhlasil již za svého života, a že toto právní jednání (tím spíše realizaci zástavy ve vlastnictví V. M.) tak nelze chápat jako „důvod pro plnění mravního závazku a/nebo ohledy slušnosti“. Dovolatelka závěrem namítá, že žalovaná „neunesla důkazní břemeno“, neboť z předložených složenek nevyplývalo, že by jejich plátcem byla ona sama, ručně psaná evidence není dostatečně průkazná a osoba Ji. (správně Ja.) M. jakožto svědka je zcela nevěrohodná. Žalobkyně navrhla, aby dovolací soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil „a změnil je tak, že dědická dohoda uzavřená mezi žalovanou, Z. M., a J. M., je vůči žalobci právně neúčinná, nebo aby podle ustanovení § 243e odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 243e odst. 2 o. s. ř. rozsudek č. j. 11 C 172/2016-151 a rozsudek č. j. 26 Co 261/2017-175 zrušil a vrátil je k dalšímu řízení“.

Žalovaná navrhl, aby dovolací soud dovolání jako zjevně bezdůvodné odmítl. Má za to, že dovolatelka sice uvádí „jako dovolací důvod“ potřebu vyřešit rozhodnutím Nejvyššího soudu otázku, co se rozumí pod pojmy „splnění mravního závazku“ a „ohledy slušnosti“ a jakým výkladem by měly být tyto pojmy vykládány, nicméně neuvádí, z jakého důvodu se domnívá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném výkladu uvedených pojmů. Žalovaná namítá, že soud prvního stupně ani odvolací soud se ve svých rozsudcích výkladem pojmu „slušnost“ nezabývaly a nevykládaly jej a že tvrzení žalobkyně, že uspokojení její pohledávky bylo zmařeno a že její pohledávku není možné uspokojit jinak než prodejem nemovitostí, je účelové, neboť žalobkyně vede pro uspokojení své pohledávky proti J. M. exekuci, která je prováděna srážkami ze mzdy J. M., přičemž jen za období od září 2016 do ledna 2018 byla J. M. ve prospěch účtu soudního exekutora stržena částka 233 592 Kč, což je více než 83 % z hodnoty dědického podílu J. M. Podle přesvědčení žalované aplikovaly soudy obou stupňů na věc zcela správně ustanovení § 591 písm. d) občanského zákoníku a soud prvního stupně projednávanou věc výstižně označil za typickou situaci, kdy uzavřením „dědické dohody“ se žalovanou J. M. plnil svůj mravní závazek vůči žalované, své matce. Pokud dovolatelka poukazuje na neunesení důkazního břemene, má žalovaná za to, že samotná mezi účastníky nesporná skutečnost, že manžel žalované přišel o svůj nemovitý majetek kvůli dluhům J. M., je dostatečným důvodem pro vznik mravního závazku J. M. vůči V. M. a žalované.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) projednal dovolání žalobkyně podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (dále jen „o. s. ř.“), neboť dovoláním je napaden rozsudek odvolacího soudu, který byl vydán po 29. 9. 2017 (srov. čl. II bod 2 zákona č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci mimo jiné zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu – jak vyplývá z ustanovení § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. – nepodléhá), že žalobkyně má vůči J. M. (synovi žalované) podle exekutorského zápisu sp. zn. 054 EZ 10148/09 ze dne 29. 10. 2009 vykonatelnou pohledávku ve výši 974 542 Kč, že J. M. v řízení o pozůstalosti po V. M. (otci J. M. a manželu žalované) vedeném u Okresního soudu v Kutné Hoře uzavřel se žalovanou dohodu o rozdělení pozůstalosti schválenou usnesením Okresního soudu v Kutné Hoře ze dne 6. 5. 2016 č. j. 24 D 107/2015-132, které nabylo právní moci dne 24. 5. 2016, podle níž veškerou pozůstalost nabyla žalovaná (manželka zůstavitele) a syn zůstavitele J. M. nenabyl z pozůstalosti ničeho. Součástí pozůstalosti byly mimo jiné nemovité věci, z nichž by J. M. jako nepominutelný dědic nabyl 1/30 pozemku a pozemků ostatní plocha pozemku orná půda, 1/6 pozemku ovocný sad, 1/6 pozemků orná půda, vše v k. ú. a obci V., 1/6 pozemků orná půda, vše v k. ú. a obci K., 1/4 pozemku zastavěná plocha a nádvoří, jehož součástí je rodinný dům, a 1/4 pozemku zahrada, se součástmi a příslušenstvím, vše v k. ú. J., obci C.. Žalovaná věděla o tom, že žalobkyně má vůči jejímu synovi vykonatelnou pohledávku, za kterou ručil její zesnulý manžel. J. M. měl v

období let 1997 až 2004 množství jím uznaných, případně soudním rozhodnutím přiznaných dluhů. Žalovaná a její manžel v období od 24. 11. 1998 do 21. 4. 2004 zaplatili za J. M. na úhradu jeho dluhů vůči společnosti EKOAGROBANKA, a. s. v likvidaci celkem 615 600 Kč z titulu smlouvy o úvěru ze dne 15. 3. 1995, v období od 16. 5. 1997 do 25. 1. 2004 zaplatili za J. M. na úhradu jeho dluhů vůči J. M. celkem 22 500 Kč z titulu kupní smlouvy ze dne 24. 4. 1997, v období od 21. 10. 1997 do 19. 5. 2004 zaplatili za J. M. na úhradu jeho dluhů vůči J. H. celkem 129 500 Kč z titulu vrácení kupní ceny zaplacené J. H. J. M. za koupi osobního automobilu, ke které nedošlo, v období od 17. 6. 1998 do 23. 8. 2000 zaplatili za J. M. na úhradu jeho dluhů vůči společnosti Výtahy Brandýs a. s. celkem 58 000 Kč z titulu kupní ceny za dodávku výtahu a hradili za J. M. novomanželskou půjčku u České spořitelny, a. s. Ještě za života V. M. byly kvůli pohledávce žalobkyně vůči J. M., za kterou zůstavitel V. M. ručil, vydraženy nemovitě věci ve vlastnictví zůstavitele (nemovitosti v k. ú. H. obci V., okrese K. v hodnotě 490 000 Kč.

Za tohoto stavu věci závisí napadený rozsudek odvolacího soudu mimo jiné na výkladu ustanovení § 591 písm. d) zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku (ve znění pozdějších předpisů), a v této souvislosti na vyřešení právní otázky, za jakých podmínek se věřitel nemůže dovolat neúčinnosti bezúplatného právního jednání dlužníka z důvodu, že se jedná o plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti. Protože tato právní otázka v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, je dovolání proti rozsudku odvolacího soudu podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně je opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba - vzhledem k tomu, že žalobkyně se domáhá určení neúčinnosti dohody o rozdělení pozůstalosti schválené usnesením soudu ze dne 6. 5. 2016, které nabylo právní moci dne 24. 5. 2016 - posuzovat podle zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 29. 12. 2016 (dále jen „o. z.“).

Podle ustanovení § 589 odst. 1 o. z. zkracuje-li právní jednání dlužníka uspokojení vykonatelné pohledávky věřitele, má věřitel právo domáhat se, aby soud určil, že právní jednání dlužníka není vůči věřiteli právně účinné; toto právo má věřitel i tehdy, je-li právo třetí osoby již vykonatelné, anebo bylo-li již uspokojeno.

Podle ustanovení § 589 odst. 2 o. z. se neúčinnost právního jednání dlužníka zakládá rozhodnutím soudu o žalobě věřitele, kterou bylo odporováno právnímu jednání dlužníka (odpůrcí žaloba).

Neúčinnost právního jednání zakládá věřiteli právo domáhat se uspokojení pohledávky i z toho, co neúčinným jednáním z dlužníkovy majetku ušlo; není-li to dobře možné, náleží věřiteli odpovídající náhrada (srov. § 595 odst. 1 o. z.).

Smyslem žaloby podle ustanovení § 589 o. z. (odpůrcí žaloby) je - uvažováno z pohledu žalujícího věřitele - dosáhnout rozhodnutí soudu, kterým by bylo určeno, že právní jednání dlužníka není vůči tomuto věřiteli účinné. Rozhodnutí soudu, kterým bylo odpůrcí žalobě vyhověno, představuje podklad k tomu, aby se věřitel mohl na základě titulu způsobilého k výkonu rozhodnutí (exekučního titulu) vydaného proti dlužníku domáhat nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) postižením toho, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovy majetku (srov. ustanovení § 595 odst. 1 větu první o. z.), a to nikoliv proti dlužníku, ale vůči tomu, kdo s dlužníkem právně jednal, nebo kdo z právního jednání přímo nabyl prospěch, vůči jeho dědici nebo vůči tomu, kdo nabyl jmění při přeměně právnické osoby jako její právní nástupce, anebo - je-li splněna některá z podmínek uvedených v ustanovení §

594 odst. 2 písm. a) až c) o. z. – vůči jinému právnímu nástupci (srov. ustanovení § 594 o. z.). Není-li uspokojení věřitele z tohoto majetku dobře možné (např. proto, že osobě, v jejíž prospěch dlužník odporované právní jednání učinil, již takto nabyté majetkové hodnoty nepatří), může se věřitel – místo určení neúčinnosti právního jednání – domáhat odpovídající náhrady (srov. ustanovení § 595 odst. 1 větu druhou o. z.). Nabyla-li však třetí osoba k věci, z níž by se věřitel mohl jinak domoci uspokojení, takové právo, že se proti této osobě neúčinnosti dovolat nelze, má ten, proti němuž se věřitel neúčinnosti právního jednání mohl dříve dovolat a za jehož držby právo třetí osobě vzniklo, vůči věřiteli povinnost k náhradě škody (§ 596 o. z.).

Odpůrcí žaloba je tedy právním prostředkem sloužícím k uspokojení vykonatelné pohledávky věřitele v řízení o výkon rozhodnutí (v exekučním řízení), a to postižením věcí nebo jiných majetkových hodnot, které odporovaným právním jednáním ušly z dlužníkovy majetku a ze kterých by se věřitel mohl uspokojit, kdyby k tomuto právnímu jednání nedošlo, popřípadě vymožením odpovídající náhrady nebo náhrady škody.

K odpůrcí žalobě je aktivně věcně legitimován věřitel, jehož pohledávka za dlužníkem je vykonatelná, jestliže právní jednání dlužníka zkracuje její uspokojení (srov. ustanovení § 589 o. z.). Vykonatelnou se rozumí taková pohledávka, jejíž splnění lze vynutit cestou výkonu rozhodnutí (exekuce), tj. pohledávka, která byla věřiteli přiznána vykonatelným rozhodnutím nebo jiným titulem, podle kterého lze nařídit výkon rozhodnutí (exekuci).

Pasivní věcná legitimace k odpůrcí žalobě je upravena v ustanovení § 594 o. z. Žaloba o určení, že právní jednání dlužníka není vůči věřiteli právně účinné, může být úspěšná jen tehdy, byla-li podána vůči osobě, která s dlužníkem právně jednala nebo která z právního jednání přímo nabyla prospěch, vůči jejímu dědici, vůči tomu, kdo nabyl jmění při přeměně právnické osoby jako její právní nástupce, nebo – je-li splněna některá z podmínek stanovených v § 594 odst. 2 písm. a) až c) o. z. – vůči jinému právnímu nástupci.

Podle ustanovení § 591 o. z. neúčinnosti bezúplatného právního jednání dlužníka se může věřitel dovolat tehdy, pokud k němu došlo v posledních dvou letech. To neplatí, jedná-li se o

- a) plnění povinnosti uložené zákonem,
- b) obvyklé příležitostné dary,
- c) věnování učiněné v přiměřené výši na veřejně prospěšný účel, nebo
- d) plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti.

Stejně jako právní jednání uvedená v § 590 nebo 591 se posoudí i opomenutí, kterým dlužník pozbyl majetkové právo nebo kterým jiné osobě vůči sobě vznik, zachování nebo zajištění jejího práva majetkové povahy způsobil; to platí i tehdy, odmítl-li dlužník dědictví, ledaže bylo předloženo (§ 592 o. z.).

Za „bezúplatné právní jednání dlužníka“ ve smyslu ustanovení § 591 o. z. ve spojení s ustanovením § 592 o. z. lze považovat i dohodu dědiců o rozdělení pozůstalosti schválenou soudem, na jejímž základě dlužník nenabyl majetek ve výši odpovídající alespoň jeho dědickému podílu, který by jinak (nebýt této dohody) z pozůstalosti nabyt a který právě v důsledku uzavření dohody o rozdělení pozůstalosti nemůže být použit k uspokojení jeho věřitelů.

Ustanovení § 591 písm. d) o. z. patří k právním normám s relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou, tj. k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Zákon výslovně nestanoví, z jakých hledisek má soud vycházet při posuzování otázky, zda jednání účastníka občanskoprávního

vztahu představuje plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti; vymezení hypotézy právní normy tedy závisí v každém konkrétním případě na úvaze soudu. Rozhodnutí o tom, zda jsou splněny podmínky pro aplikaci ustanovení § 591 písm. d) o. z., je vždy třeba učinit po pečlivé úvaze, v jejímž rámci musí být zváženy všechny rozhodné okolnosti případu.

Podmínky uvedené v ustanovení § 591 písm. d) o. z. je třeba - vzhledem k tomu, že jde o výjimku, která vylučuje možnost věřitele dovolat se neúčinnosti bezúplatného právního jednání dlužníka - vykládat v souladu se smyslem a účelem institutu relativní neúčinnosti. Tuto výjimku z možnosti věřitele dovolat se neúčinnosti bezúplatného právního jednání dlužníka je namísto aplikovat jen tehdy, převáží-li mravní závazek nebo ohledy slušnosti nad povinností dlužníka splnit svou právní povinnost (dluh) vůči věřiteli. Ustanovení § 591 písm. d) o. z. tedy nelze interpretovat tak, že by jakékoliv bezúplatné právní jednání dlužníka, které by z obecného hlediska bylo možné ve vztahu k nabyvateli plnění považovat za mravné a slušné, mohlo být důvodem k vyloučení možnosti věřitele dovolat se neúčinnosti tohoto bezúplatného právního jednání dlužníka. Takový výklad ustanovení § 591 písm. d) o. z. by nadřazoval mravní závazky a ohledy slušnosti nad závazky právní bez ohledu na jejich konkrétní podobu a prakticky by znemožňoval věřitelům dovolat se neúčinnosti bezúplatných právních jednání dlužníka učiněných vůči osobám jemu blízkým, neboť při standardně fungujících vztazích mezi osobami blízkými by se dalo téměř jakékoli bezúplatné právní jednání mezi těmito osobami považovat za „slušné“ a „mravné“. Takové absolutní nadřazení mravních závazků a ohledů slušnosti nad závazky právní však jistě nebylo smyslem a účelem ustanovení § 591 písm. d) o. z. a naopak by v některých případech mohlo vést k rozporu s dobrými mravy, neboť ne každé bezúplatné právní jednání dlužníka, které lze považovat ve vztahu k nabyvateli plnění za „slušné“ a „mravné“ (za plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti), je způsobilé převážit nad právním závazkem dlužníka vůči věřiteli a ospravedlnit tak skutečnost, že dlužník na úkor svého věřitele bezúplatným právním jednáním převádí majetek na třetí osobu, a že právo věřitele proto zůstane zcela nebo zčásti neuspokojeno. Otázku, zda jde o plnění, kterým bylo ve smyslu ustanovení § 591 písm. d) o. z. vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti, je tedy třeba posuzovat vždy s ohledem na konkrétní okolnosti každého případu a při jejím posuzování je třeba přihlížet zejména k tomu, o jaké konkrétní plnění se jedná, zda je v dané situaci ospravedlnitelné, že tímto plněním třetí osobě dlužník tuto osobu zvýhodní na úkor svého věřitele, zda je dlužníkem poskytnuté plnění za daných okolností přiměřené jeho majetkovým poměrům a zda se poskytnutím plnění podstatně snižuje hodnota dlužníkovu majetku, v jaké majetkové (popřípadě sociální) situaci se v době právního jednání nacházel nabyvatel plnění a jakou subjektivní hodnotu pro něj toto plnění s ohledem na jeho majetkovou (sociální) situaci představuje, ale i k tomu, zda tímto plněním dlužník skutečně sledoval vyhovění svému mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti (zda toto bezúplatné právní jednání nečinil pouze v úmyslu zkrátit uspokojení pohledávky věřitele, a nikoli v úmyslu vyhovět svému mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti).

Pojem „ohledy slušnosti“ užitý v ustanovení § 591 písm. d) o. z. je nutné vykládat tak, že dlužníkem poskytnuté plnění musí vyhovovat těmto ohledům jak ve vztahu k nabyvateli plnění, tak i ve vztahu k dlužníkovi. Za plnění, kterým bylo vyhověno ohledům slušnosti vůči jiné osobě (nabyvateli plnění), by bylo možné považovat například poskytování „výživného“, byť by k tomu dlužník nebyl podle zákona povinen, za situace, kdy by nabyvatel plnění byl na tomto příjmu existenčně závislý. I v takovém případě však musí být plnění dlužníka přiměřené jeho majetkovým poměrům a nesmí podstatně snižovat hodnotu jeho majetku.

Stejně tak plnění, kterým bylo ve smyslu ustanovení § 591 písm. d) o. z. vyhověno mravnímu závazku, musí být přiměřené majetkovým poměrům dlužníka, nesmí podstatně snižovat hodnotu jeho majetku a musí se jednat o takový mravní závazek, který převáží nad povinností dlužníka plnit svůj právní závazek vůči věřiteli a kterému je proto třeba dát přednost před právem věřitele na uspokojení jeho vykonatelné pohledávky.

V projednávané věci odvolací soud dospěl k závěru, že se jedná o běžnou rodinnou situaci, kdy se rodiče snaží pomoci svému, byť dospělému, dítěti vyrovnat jeho závazky, že je pochopitelné, že ze skutečnosti, že rodiče na úhradu jeho dluhů od roku 1997 zaplatili částky v řádech statisíců korun a přišli o část nemovitého majetku, vyvozuje dlužník pro sebe morální závazek vůči matce a z toho důvodu „odmítl dědictví“, kterého by se mu dostalo v dědickém řízení po jeho otci V. M., a že uzavřením „dědické dohody“ mezi žalovanou a J. M. dne 6. 5. 2016, kterou schválil Okresní soud v Kutné Hoře usnesením č. j. 24 D 107/2015-132, dostal dlužník svému morálnímu závazku vůči své matce, a věřitel (žalobkyně) se tak nemůže dovolat neúčinnosti tohoto bezúplatného právního jednání.

Pouze na základě skutečnosti, že rodiče za svého syna v minulosti platili na úhradu jeho dluhů částky v řádech statisíců korun a že ještě za života V. M. byly kvůli pohledávce žalobkyně vůči J. M., za kterou zůstavitel V. M. ručil, vydraženy nemovité věci ve vlastnictví zůstavitele (nemovitosti v k. ú. H., obci V., okrese K.) v hodnotě 490 000 Kč, však nelze (bez dalšího) dospět k závěru, že J. M. má vůči žalované (své matce) z tohoto důvodu takový mravní závazek, jehož splnění by mělo mít přednost před právem věřitele na uspokojení jeho vykonatelné pohledávky, a to právě proto, že se – jak uvádí odvolací soud – jedná „o běžnou rodinnou situaci, kdy se rodiče snaží pomoci svému, byť dospělému, dítěti vyrovnat jeho závazky“, přičemž z obsahu spisu nevyplývá, že by žalovaná a její manžel podmiňovali poskytnutí pomoci svému synovi tím, že J. M. v budoucnu již od rodičů žádné plnění nepřijme, že jim uhrazené částky určitým způsobem vrátí, případně že nenabude ničeho z pozůstalosti po svých rodičích, nebo že by J. M. svým rodičům něco takového sám slíbil. Za situace, kdy žalovaná a její manžel svému synovi poskytovali výraznou finanční podporu v době před smrtí V. M., aniž by od něj požadovali protiplnění, naopak lze očekávat, že by svému synovi v rámci svých možností poskytovali podporu i nadále. Za takových okolností by tedy nebylo nic nemravného na tom, kdyby J. M. připadla část pozůstalosti po V. M. ve výši jeho zákonného dědického podílu. Přestože není pochyb o tom, že přenechání veškeré pozůstalosti po V. M. žalované (na základě dohody o rozdělení pozůstalosti) bylo ze strany J. M. vůči jeho matce mravné a slušné, nejedná se ze strany J. M. za uvedených okolností (bez dalšího) o plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti ve smyslu ustanovení § 591 písm. d) o. z., jemuž by měla být dána přednost před právem žalobkyně na uspokojení její vykonatelné pohledávky. Jinak by tomu mohlo být například v případě, že by matka J. M. (žalovaná) byla ve finanční nouzi, popřípadě v jinak nepříznivé sociální situaci, a že by tak J. M. své matce tím, že by jí přenechal majetek z pozůstalosti po V. M., v této situaci pomohl. Takové okolnosti však z obsahu spisu nevyplývají.

Soudy se tedy měly v projednávané věci – jak vyplývá z výše uvedeného – zabývat zejména tím, zda bylo „plnění“ poskytnuté J. M. přiměřené jeho majetkovým poměrům (zda bylo přiměřené jeho majetkovým poměrům, aby své matce přenechal majetek odpovídající jeho dědickému podílu), v jaké majetkové (sociální) situaci se v době uzavření dohody J. M. a žalované o rozdělení pozůstalosti nacházela žalovaná, jakou subjektivní hodnotu pro ni toto plnění s ohledem na její majetkovou (sociální) situaci představovalo, zda uzavřením dohody o rozdělení pozůstalosti J. M. skutečně sledoval vyhovění svému mravnímu závazku vůči své matce, popřípadě ohledům slušnosti, a nikoliv zkrácení uspokojení pohledávky žalobkyně, a zda je v dané situaci ospravedlnitelné, že uzavřením dohody o rozdělení pozůstalosti dlužník zvýhodnil žalovanou na úkor svého věřitele (upřednostnil splnění mravního závazku, popřípadě ohledy slušnosti vůči své matce před svým právním závazkem vůči žalobkyni jako svému věřiteli). Protože tak soudy neučinily a věci se z výše uvedených hledisek nezabývaly, nemůže být závěr odvolacího soudu, že „uzavřením dědické dohody“ dostal dlužník svému „morálnímu závazku“ vůči své matce, a věřitel se tak nemůže dovolat neúčinnosti tohoto bezúplatného právního jednání, (zatím) správný.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný; protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku

odvolacího soudu, Nejvyšší soud České republiky tento rozsudek zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud České republiky rovněž toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně (Okresnímu soudu v Kutné Hoře) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)
- [Náhrada za ztrátu na výdělku \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ochrana spotřebitele \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovněprávní vztah \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Společný nájem bytu manžely \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Určení otcovství \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Jméno v obchodní firmě právnické osoby](#)
- [Dokazování](#)
- [Bolestné](#)
- [Blankosměnka](#)